

СУДОВА ЕКСПЕРТИЗА ОБ'ЄКТІВ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ ТА ІНШІ ВИДИ СУДОВОЇ ЕКСПЕРТИЗИ

УДК 347.77

[https://doi.org/10.32689/2617-9660-2020-3\(9\)-46-56](https://doi.org/10.32689/2617-9660-2020-3(9)-46-56)

Ковальова Наталія Миколаївна,

В.о. завідувача лабораторією права промислової власності Науково-дослідного центру судової експертизи з питань інтелектуальної власності Міністерства юстиції України, судовий експерт в сфері інтелектуальної власності, вищого кваліфікаційного класу, 01133, м. Київ, бульвар Лесі Українки, буд. 26, оф. 501, e-mail: kovalova.n@ukr.net; +38 097-576-09-09, <https://orcid.org/0000-0002-6667-840X>

Томачинський Сергій Миколайович,

Судовий експерт лабораторії права промислової власності Науково-дослідного центру судової експертизи з питань інтелектуальної власності Міністерства юстиції України, 01133, м. Київ, бульвар Лесі Українки, буд. 26, оф. 501, e-mail: tomachyn@gmail.com; +38 050-683-65-61, <https://orcid.org/0000-0002-7865-0615>

ОБНОВЛЕННЯ МЕТОДИКИ ПРОВЕДЕННЯ СУДОВИХ ЕКСПЕРТИЗ ТА ЕКСПЕРТНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ ЯК ВАЖЛИВА УМОВА ВИСОКОЇ ЯКОСТІ ЇХ РЕЗУЛЬТАТІВ

Анотація. Стадія захисту прав на об'єкти інтелектуальної власності є не менш важливою, ніж стадія здобуття таких прав. Відповіді на складні та спірні питання, що виникають на цій стадії можна вирішити за допомогою експертних досліджень. При цьому, для власників прав інтелектуальної власності є дуже важливою якістю експертних досліджень, проведених на стадії здобуття прав та їх відповідність результатам експертних досліджень або судових експертиз, потреба в яких може виникнути на стадії захисту. Для виконання цієї умови необхідні якісно прописані методики таких досліджень. Кількість судових експертиз та експертних досліджень щодо об'єктів права промислової власності (винаходів, корисних моделей, промислових зразків та знаків для товарів і послуг) у інтелектуальної власності є доволі значною в сегменті судових експертиз об'єктів інтелектуальної власності й постійно зростає. На практичних прикладах показано, що методики повинні містити чітко сформульовані терміни і визначення, а також відповідати чинному законодавству України та міжнародним договорам, однією зі сторін із сторін в яких є Україна.

Науково-дослідний центр судової експертизи з питань інтелектуальної власності є спеціалізованою установою Міністерства юстиції України, яка може розробляти методики проведення судових експертиз та експертних досліджень в сфері інтелектуальної власності. Наразі в Центрі ведеться робота з розробки оновлених методик з урахуванням виявлених недоліків існуючих методик та методичних рекомендацій, чинних міжнародних договорів, однією із сторін в яких є Україна та стану чинного законодавства України.

Так, уже розпочато роботу над НДР «Методичні рекомендації з дослідження етикеток, зареєстрованих як знаки для товарів і послуг» та «Методика дослідження торговельних марок (знаків для товарів та послуг)». Для удосконалення проведення судових експертиз та експертних досліджень, пов'язаних з промисловими зразками також планується розробка НДР «Методика дослідження промислових зразків».

Ключові слова: методика, винахід, корисна модель, промисловий зразок, знак, експертиза.

Kovaleva Natalia Mykolayivna,

Acting Head of the Laboratory of Industrial Property Law of the Scientific Research Center of Forensic Examination from the questions of Intellectual Property of the Ministry of Justice of Ukraine, forensic expert in the field of intellectual property, high qualification class, 01133, Kyiv, Lesia Ukrainka Boulevard, bldg. 26, of. 501, e-mail: kovalova.n@ukr.net; +38 097-576-09-09, <https://orcid.org/0000-0002-6667-840X>

Tomachynskyi Serhii Mykolayovych,

Forensic Expert of the Laboratory of Industrial Property Law of the Scientific Research Center of Forensic Examination from the questions of Intellectual Property of the Ministry of Justice of Ukraine, 01133, Kyiv, Lesia Ukrainka Boulevard, bldg. 26, of. 501, e-mail: tomachyn@gmail.com; +38 050-683-65-61, <https://orcid.org/0000-0002-7865-0615>

UPDATES OF THE METHODOLOGY FOR CONDUCTING FORENSIC EXAMINATIONS AND EXPERT STUDIES AS AN IMPORTANT CONDITION FOR THE HIGH QUALITY OF THEIR RESULTS

Abstract. The stage of protecting rights to intellectual property is no less important than the stage of obtaining such rights. Answers to complex and controversial questions arising at this stage can be solved with the help of expert research. Moreover, for owners of intellectual property rights, it is very important the quality of expert studies conducted at the stage of obtaining rights and their compliance with the results of expert studies or forensic examinations, the need for which may arise at the stage of protection. To fulfill this condition, qualitatively prescribed methods of such studies are required. The number of forensic examinations and expert studies on objects of industrial property law (inventions, utility models, industrial designs and signs for goods and services) in intellectual property is quite significant in the segment of forensic examinations of intellectual property and is constantly growing. On practical examples, it is shown that the methods should contain clearly defined terms and definitions, as well as comply with the current legislation of Ukraine and international treaties, one of the parties to which Ukraine is.

The Research Center for Forensic Examination on Intellectual Property Issues is a specialized institution of the Ministry of Justice of Ukraine, which can develop methods for conducting forensic examinations and expert studies in the field of intellectual property. Now the Center is working on the development of updated methods, taking into account the identified shortcomings of existing methods and guidelines, existing international treaties, one of which is Ukraine and the current legislation of Ukraine. So, work has al-

ready begun on the GDR «Methodological recommendations for the study of labels registered as marks for goods and services» and «Methodology for the study of trademarks (marks for goods and services).» To improve the conduct of forensic examinations and expert studies related to industrial designs, it is also planned to develop the

Постановка проблеми. У сфері інтелектуальної власності України типовою є ситуація, коли заявники намагаються одержати охоронні документи на об'єкти інтелектуальної власності з найбільш широкими правами. Однак, без можливості ефективного захисту повного обсягу цих прав в судах, такі документи не є інструментом повноцінного правового захисту. Стадія захисту прав інтелектуальної власності є не менш важливою, ніж стадія здобуття таких прав. І саме на стадії захисту прав роль судової експертизи важко переоцінити. Практично в кожному судовому провадженні, яке стосується порушення прав інтелектуальної власності, призначається судова експертиза, та одна або обидві сторони замовляють дослідження у установ судової експертизи або у приватних судових експертів. В багатьох випадках експертне дослідження на етапі здобуття прав інтелектуальної власності може надати винахідникам, заявникам або їх представникам цінну інформацію, яка дасть можливість скоротити цей етап та швидше одержати охоронні документи з більш ефективним захистом. При цьому, для власників прав інтелектуальної власності дуже важливою є точна відповідність результатів експертних досліджень, проведених на стадії здобуття прав, результатам експертних досліджень або судових експертиз, проведених на стадії їх за-

GDR “Methodology for the Study of Industrial Designs”.

Key words: technique, invention, utility model, industrial design, sign, examination.

хисту. Для виконання цієї умови необхідні чітко прописані методики таких досліджень та експертиз.

Аналіз досліджень і публікацій. Різним теоретичним та практичним проблемам судової експертизи присвятили свої роботи багато вітчизняних науковців, таких, як, наприклад, Г.О. Андрощук, П.П. Крайнев, Л.М. Головченко, А. І. Лозовий та ін.

Метою статті є висвітлення актуальних проблем, які стоять перед судовою експертизою в галузі інтелектуальної власності, зокрема проблеми відповідності методик проведення судових експертиз та експертних досліджень в сфері інтелектуальної власності змінам в законодавстві України та міжнародним договорам, однією із сторін в яких є Україна та привернення уваги власників прав інтелектуальної власності та їх представників до важливості стадії захисту цих прав, розкриття ролі в ній судової експертизи та необхідності передбачати її результати ще на стадії здобуття цих прав.

Виклад основного матеріалу. Робота судового експерта є дуже відповідальною. Висновки з питань, які надає судовий експерт, є або ймовірно будуть предметом судового розгляду [1]. Внаслідок перевантаженості судів, більшість судових проваджень в Україні є досить тривалими. Причини цього явища розкрито в щорічній доповіді за 2019 рік «Про стан забезпечення не-

залежності суддів в Україні» постійної комісії Вищої ради правосуддя: «Після набрання чинності Законом № 193-IX припинила роботу Вища кваліфікаційна комісія суддів України, що зумовило зупинення процесу відбору, переведення, відрядження та призначення суддів. Загалом дефіцит суддівських кадрів на кінець 2019 року становить 2044 судді. Через відсутність суддів на кінець 2019 року не здійснюють правосуддя 10 судів (немає жодного судді). Також призупинено кваліфікаційне оцінювання суддів. Такими, що не завершили процедуру проходження кваліфікаційного оцінювання, залишаються понад 2000 суддів» [2]. Провадження, які стосуються прав інтелектуальної власності є складними, оскільки потребують залучення спеціалістів, які володіють спеціальними знаннями, тобто судових експертів. Тому, для чіткого усвідомлення реальних меж своїх прав, які можна ефективно захистити, власники охоронних документів в багатьох випадках замовляють експертні дослідження, які виконують судові експерти, і вже на основі результатів цих досліджень приймають рішення про доцільність подання позову або врегулювання конфлікту в досудовому порядку. Досить розповсюдженою є ситуація, коли на етапі створення та здобуття інтелектуальної власності винахідники або заявники вводять в формулу винаходу ознаки, які ускладнюють успішне проходження кваліфікаційної експертизи, але які не роблять патент більш ефективним для захисту винаходу в судах. Більш того, іноді такі надлишкові ознаки дають змогу іншій стороні добитися скасування патенту в суді. Тобто в певних випадках відмова від

частини ознак в формулі винаходу може зменшити вразливість патенту, без втрати його ефективності для захисту в суді. З цілої низки причин, підходи експертів Українського інституту інтелектуальної власності та судових експертів мають досить багато розбіжностей. В силу цієї обставини, виявити непотрібні надлишкові ознаки в формулі винаходу могло б експертне дослідження, замовлене заявником на стадії кваліфікаційної експертизи заявки. При цьому, для заявника, як майбутнього власника охоронного документу, першочерговим є питання «чи будуть висновки судових експертів однаковими при однакових питаннях, але при різних дослідженнях та судових експертизах, виконаних різними експертами?». Важливою умовою того, щоб різні судові експерти приходили до однакових висновків у відповідь на однакові питання, є проведення досліджень або експертиз за однаковими методиками. Такі методики розробляються державними спеціалізованими установами або судовими експертами, які не є працівниками державної спеціалізованої установи. Ці методики проходять ретельні перевірки та реєструються в установленому порядку в Міністерстві юстиції України [3]. Судовий експерт сам обирає методику проведення експертизи або дослідження, на підставі того, що згідно з п. 1.4. «Інструкції про призначення та проведення судових експертиз та експертних досліджень» (далі – Інструкція) «вибір певних методик, (методів дослідження) належить до компетенції експерта» [4]. Однак, якщо він в процесі дослідження або експертизи не дотримувався або відхилився від обраної методики, то, згідно з п.

4.13. Інструкції «якщо при ознайомленні з висновком експерта буде встановлено, що дослідження проведені з недотриманням чи відхиленням від методики дослідження, керівник експертної установи може передоручити проведення судової експертизи комісії експертів, до якої включається також експерт, який проводив попереднє дослідження» [4]. Таким чином, дослідження та експертизи, виконані в спеціалізованих державних установах проходять більш суворий контроль на точність дотримання методик їх виконання. При цьому, методики, які використовують в своїй практиці судові експерти, повинні максимально точно відповідати питанням, які вирішуються, та чинному законодавству України. Слід врахувати той факт, що з моменту реєстрації методик, вносяться зміни в закони, приймаються нові закони та підзаконні акти. Крім того, Україна заключає міжнародні договори, частина з яких стосується прав інтелектуальної власності. Також, в процесі практичного застосування зареєстрованих методик, судові експерти виявляють в них певні невідповідності, які важко виявити в повному обсязі на етапі розробки та перевірки. Всі ці обставини впливають на проведення судових експертиз та експертних досліджень і мають бути відображені в оновлених методиках їх проведення. Вплив перелічених вище факторів варто розглянути на практичних прикладах.

Вже досить тривалий час в Україні обговорюються зміни до *Закону України «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі»*. Законопроекти № 5699 та № 7538 не пройшли голосування у Верховній Раді ще 4 вересня 2018 в. Проект Закону № 9385 «Про внесен-

ня змін до деяких законодавчих актів України щодо імплементації окремих положень законодавства Європейського Союзу у сфері інтелектуальної власності» було зареєстровано 10 грудня 2018 року і включено до порядку денного Верховної Ради України 7 лютого 2019 року. Зокрема, цим законопроектом передбачалися заміна патентів на промислові зразки на свідоцтва та введення можливості їх скасування не в суді, а в Апеляційній палаті. Це розглядалося як новий інструмент боротьби з «патентним тролінгом» – зловживаннями правами на промислові зразки, які не є новими, які мали місце на митному кордоні України.

Крім того, цим законопроектом була передбачена можливість визнання прав на винахід і корисну модель недійсними в адміністративному порядку («post-grant opposition»). Також, передбачалося розширити перелік об'єктів технологій, на які не поширюється правова охорона. Наразі, законопроект № 9385 з 29 серпня 2019 року вважається відкликаним [5], але імплементація в національне законодавство норм, передбачених «Угодою про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони» (далі - Угода про асоціацію), є обов'язком України [6]. Ця угода з 1 вересня 2017 року набула чинності у повному обсязі.

Зараз на розгляді у Верховній Раді України знаходиться проект Закону про внесення змін до деяких законодавчих актів України (щодо реформи патентного законодавства) № 2259 від 11.10.2019 року [7]. Жваве обговорен-

ня змін передбачених цим законопроектом серед фахівців в сфері інтелектуальної власності триває і зараз [8]. З наведених прикладів, які далеко не є вичерпними, видно, що зміни, які готуються до законів, що стосуються сфери інтелектуальної власності, є досить вагомими. При цьому, на момент прийняття змін до Закону, бажано вже мати певні нароби нових методик, оскільки розробка, перевірка та реєстрація нових методик є досить тривалим та складним процесом.

Заклучення Україною нових міжнародних договорів та вихід з деяких існуючих також впливає на правове поле в сфері інтелектуальної власності. Так, наприклад, частина 4 статті 6 чинної редакції Закону України «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі» визначає порядок продовження дії патенту лікарський засіб, засіб захисту тварин, засіб захисту рослин тощо, використання якого потребує дозволу відповідного компетентного органу [9]. В той же час, стаття 220 Угоди про асоціацію, передбачає інший підхід [6], який і має враховуватися під час процедури прийняття рішення про продовження та під час судових експертиз та експертних досліджень.

Схожа ситуація склалася і при визначенні підстав для анулювання свідоцтва на знак для товарів та послуг. В частині 4 статті 18 Закону України «Про охорону прав на знаки для товарів і послуг» передбачена можливість анулювання «Якщо знак не використовується в Україні повністю або щодо частини зазначених у свідоцтві товарів і послуг протягом трьох років від дати публікації відомостей про видачу свідоцтва або від іншої дати після цієї публікації» [10], а в статті

198 Угоди про асоціацію зазначено, що «реєстрація торговельної марки підлягає анулюванню, якщо протягом безперервного п'ятирічного періоду вона не була введена у використання на відповідній території для товарів або послуг, стосовно яких вона зареєстрована, і відсутні належні причини для невикористання...» [6].

Слід зауважити, що різні терміни продовження строку дії патенту на промисловий зразок передбачають частина 5 статті 5 Закону України «Про охорону прав на промислові зразки» [11] та стаття 214 Угоди про асоціацію [6].

Багато інформації, що стосується охорони географічних зазначень та критеріїв процедури заперечення наведені наведено в Підрозділі 4 та Додатках XXII A-D до Глави 9 Угоди про асоціацію. В межах даної статті немає можливості дати вичерпний аналіз змін, які внесла в сферу інтелектуальної власності Угода про асоціацію. На цю тему написано багато статей і, певною мірою, такі зміни враховуються в законопроектах, які подаються на розгляд до Верховної Ради України.

Слід зазначити, що, відповідно до частини 2 статті 19 Закону України «Про міжнародні договори» [12], якщо в міжнародному договорі України, який набрав чинності в установленому порядку, встановлено інші правила, ніж ті, що передбачені у відповідному акті законодавства України, то застосовуються правила міжнародного договору.

Також, слід звернути увагу на ту обставину, що після виходу України з Угоди про взаємне забезпечення збереження міждержавних секретів у галузі правової охорони винаходів [13], секретні відомості, що охороня-

лися в рамках цієї угоди, можуть бути опубліковані в законному порядку і стати загальнодоступними. Це дає можливість наводити їх як частину рівня техніки (як його визначено в частині 4 статті 7 Закону України «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі» [9]) в матеріалах для експертних досліджень або в матеріалах судових проваджень, які згодом можуть надаватися для судових експертиз в галузі інтелектуальної власності.

Під час проведення судових експертиз та експертних досліджень було виявлено, що характеристики та визначення таких понять та термінів як «технічний результат винаходу», «альтернативна ознака винаходу та корисної моделі», «еквівалентна ознака винаходу та корисної моделі», «несуттєва ознака винаходу та корисної моделі» та інші, є недостатньо чітко сформульованими в чинній методиці, якої дотримуються судові експерти при проведенні судових експертиз та експертних досліджень. Зрозуміло, що сторони судового провадження будь-які нечітко сформульовані терміни чи поняття намагаються трактувати на свою користь. Така ситуація затягує судові провадження і призводить до численних викликів судових експертів на судові засідання для надання пояснень. Усунення вказаних недоліків дозволить зробити висновки судових експертиз та експертних досліджень більш однозначними для учасників судових проваджень або досудових врегулювань конфліктів в сфері інтелектуальної власності та зменшить кількість викликів судових експертів на судові засідання для надання пояснень.

Згідно Порядку реєстрації методик, розробником методик може бути державна спеціалізована установа або

судовий експерт, який не є працівником державної спеціалізованої установи [3]. Науково-дослідний центр судової експертизи з питань інтелектуальної власності (далі – Центр) є однією зі згаданих спеціалізованої установ, які можуть розробляти методики проведення судових експертиз та експертних досліджень в сфері інтелектуальної власності. Наразі в Центрі ведеться робота з розробки оновлених методик з урахуванням виявлених недоліків існуючих методик та методичних рекомендацій, чинних міжнародних договорів, однією із сторін в яких є Україна та стану чинного законодавства України.

Так, уже розпочато роботу над НДР «Методика дослідження торговельних марок (знаків для товарів та послуг)» згідно плану науково-дослідних робіт науково-дослідних установ судових експертиз Міністерства юстиції України на 2020 рік. Початок виконання роботи – січень 2020 року, закінчення – грудень 2021 року.

Метою роботи є створення НДР і запровадження цієї методики для утвердження єдиних методичних підходів при проведенні судових експертиз і експертних досліджень торговельних марок (знаків для товарів і послуг). На сьогодні в Україні відсутні єдині підходи до проведення судових експертиз експертних досліджень, пов'язаних з торговельними марками (знаками для товарів та послуг). Наразі, при проведенні відповідних досліджень використовується як загальна «Методика проведення експертних досліджень, пов'язаних із засобами індивідуалізації» (13.6.01 від 23.03.2018р.), так і Звіт НДР 2009 року «Методика судово-експертного дослідження знаків для товарів і послуг (торговельних марок)» (Г.В. Прохоров-Лукін, А.В. Андреева, С.В. Мельник, Н.М. Ковальова, О.Ф. Дорошенко та ін.; К., 2009 р.). При

цьому, нерідко положення названих джерел використовуються в конкретній експертизі чи експертному дослідженні одночасно.

Слід зауважити, що кількість судових експертиз та експертних досліджень щодо такого зазначеного об'єкту інтелектуальної власності є доволі значною в сегменті судових експертиз об'єктів інтелектуальної власності й постійно зростає.

Відсутність спеціальної Методики дослідження торговельних марок (знаків для товарів та послуг) іноді призводить до використання експертами різних методів під час проведення судових експертиз та експертних досліджень в межах спеціальності 13.6. Це, в свою чергу, зумовлює необхідність призначення повторних судових експертиз та затягування строків вирішення спорів в судових інстанціях. Отже, розробка НДР «Методика дослідження торговельних марок (знаків для товарів та послуг)», в ході якої буде досліджено та описано спосіб і обливості проведення судових експертиз і експертних досліджень, пов'язаних з торговельними марками (знаками для товарів та послуг), має наукове та практичне значення для галузі судової експертизи таких об'єктів, як знаки для товарів і послуг.

Розробка загальних підходів судово-експертного дослідження, пов'язаного з торговельними марками є не тільки актуальною, але й назрілою з огляду на те, що протягом останніх років експертними установами Мініюсту були розроблені, впроваджуються або на даний час знаходяться на стадії розробки такі методичні рекомендації як:

- «Методика проведення експертних досліджень, пов'язаних із заходами індивідуалізації»;

- «Методичні рекомендації з дослідження етикеток, зареєстрованих як знаки для товарів і послуг»;

- «Методичні рекомендації з дослідження назв лікарських засобів, зареєстрованих як торговельні марки».

Узагальнення та висновки, надані за результатами НДР «Методика дослідження торговельних марок (знаків для товарів та послуг)», сприятимуть удосконаленню судового захисту прав на об'єкти інтелектуальної власності, оптимізації експертного забезпечення правосуддя за спеціальністю 13.6, а також проведенню відповідних експертних досліджень на замовлення юридичних і фізичних осіб.

На сьогоднішній день також відсутня єдина методика проведення судових експертиз пов'язаних з промисловими зразками. Разом з тим, експертами проводиться велика кількість судових експертиз та експертних досліджень пов'язаних з промисловими зразками. На даний час тільки судовий експерт, атестований за спеціальністю 13.4 «Дослідження пов'язані з промисловими зразками», проводить дослідження на відповідність промислового зразка умовам надання правової охорони, оскільки патентна експертиза проходить лише за формальними ознаками. Відсутність єдиної методики проведення судових експертиз пов'язаних з промисловими зразками призводить до використання експертами різних підходів та методів під час проведення судових експертиз та експертних досліджень, що, в свою чергу, створює ситуацію, коли виникає необхідність призначення повторних судових експертиз та затягування строків вирішення спорів в судових інстанціях.

Для удосконалення проведення судових експертиз та експертних досліджень, пов'язаних з промисловими

зразками, розробка методики їх проведеною є вкрай необхідною.

Отже, підсумовуючи викладене, слід визнати що користь від оновлення методик проведення судових експертиз та експертних досліджень в сфері інтелектуальної власності не викликає сумнівів.

Висновки.

Для одержання охоронних документів в сфері інтелектуальної власності з більш ефективним захистом, заявникам варто замовляти експертні дослідження з приводу складних спірних питань ще на стадії здобуття прав інтелектуальної власності.

В сфері судової експертизи об'єктів інтелектуальної власності існує потреба в оновленні методик проведення судових експертиз та експертних досліджень. При цьому, під час їх розробки необхідно враховувати не тільки недоліки вже існуючих методик, а і міжнародні договори, однією із сторін в яких є Україна та стан законодавства України у сфері інтелектуальної власності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Про судову експертизу: Закон України від 25.02.1994 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1994 р. – № 28. – Ст.232. – Редакція від 20.03.2020 р. – URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4038-12>

2. Про стан забезпечення незалежності суддів в Україні. Щорічна доповідь за 2019 рік // Київ, 2020 рік. – URL: https://hcj.gov.ua/sites/default/files/field/file/shchorichna_dopovid_za_2019_rik.pdf

3. Про затвердження Порядку ведення Реєстру методик проведення судових експертиз. Наказ Міністерства юстиції України № 1666/5 від 02.10.2008 р. – Редакція від 14.02.2020 р. – URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0924-08>

4. Про затвердження Інструкції про призначення та проведення судових експертиз та експертних досліджень та Науково-методичних рекомендацій з питань підготовки та призначення судових експертиз та експертних досліджень. Наказ Міністерства юстиції України № 53/5 від 08.10.98 р. – Редакція від 13.03.2020 р. – URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0705-98>

5. Проект Закону про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо імплементації окремих положень законодавства Європейського Союзу у сфері інтелектуальної власності. Зареєстровано 10.12.2018 р. – № 9385 – URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=65108

6. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони. Набрання чинності з 01.09.2017 р. – Редакція від 30.11.2015 р. – URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011

7. Проект Закону про внесення змін до деяких законодавчих актів України (щодо реформи патентного законодавства). Зареєстровано 11.10.2019 р. – № 2259 – URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=67064

8. Відбувся круглий стіл з питань ІВ та доступу до лікування в умовах пандемії. Головні новини. Офіційний сайт Українського інституту інтелектуальної власності. – URL: <https://ukrpatent.org/uk/news/main/ip-med-online-08052020>

9. Про охорону прав на винаходи і корисні моделі: Закон України від 23.12.93 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1994 р. – № 7. – Ст. 32. – Редакція від 05.12.2012 р. – URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3687-12>

10. Про охорону прав на знаки для товарів і послуг: Закон України від 23.12.93 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1994 р. – № 7. – Ст. 36. – Редакція від 11.12.2019

p. – URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3689-12>

11. Про охорону прав на промислові зразки: Закон України від 23.12.93 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1994 р. – № 7. – Ст. 34. – Редакція від 05.12.2012 р. – URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3688-12>

12. Про міжнародні договори: Закон України від 05.06.2014 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2004 р. – № 50. – Ст.540 – Редакція від 02.01.2020 – URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1906-15>

13. Про припинення для України дії Угоди про взаємне забезпечення збереження міждержавних секретів у галузі правової охорони винаходів. Постанова кабінету міністрів України від 24 квітня 2019 р. – № 358 – URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/358-2019-%D0%BF>

REFERENCES:

1. Закон України “Pro sudovu ekspertyzu” : vid 25.02.1994 r. [Law of Ukraine “On forensic examination” from 25.02.1994]. (1994). *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy – Bulletin of Verkhovna Rada of Ukraine*, 28. Art. 232. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4038-12> [in Ukrainian].

2. *Prostan zabezpechennia nezalezhnosti suddiv v Ukraini. Shchorichna dopovid za 2019 rik [On the state of ensuring the independence of judges in Ukraine. Annual report for 2019]*. (2020). Kyiv. Retrieved from https://hcj.gov.ua/sites/default/files/field/file/shchorichna_dopovid_za_2019_rik.pdf [in Ukrainian].

3. Nakaz Ministerstva yustytzii Ukrainy “Pro zatverdzhennia Poriadku vedennia Reiestru metodyk provedennia sudovykh ekspertyz” : vid 02.10.2008 r., № 1666/5 [Order of the Ministry of Justice of Ukraine “On approval of the Procedure for maintaining the Register of methods of forensic examinations” from 02.10.2008, № 1666/5]. (n.d.). *zakon.rada.gov.ua*.

Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0924-08> [in Ukrainian].

4. Nakaz Ministerstva yustytzii Ukrainy “Pro zatverdzhennia Instrukttsii pro pryznachennia ta provedennia sudovykh ekspertyz ta ekspertnykh doslidzhen ta Naukovo-metodychnykh rekomendatsii z pytan pidhotovky ta pryznachennia sudovykh ekspertyz ta ekspertnykh doslidzhen” vid 08.10.98 r. № 53/5 [Order of the Ministry of Justice of Ukraine “On approval of the Instruction on appointment and conduct of forensic examinations and expert research and Scientific and methodological recommendations on issues of preparation and appointment of forensic examinations and expert research” from 08.10.1998, № 53/5]. (n.d.). *zakon.rada.gov.ua*. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0705-98> [in Ukrainian].

5. Proekt Zakonu pro vnesennia zmin do deiakykh zakonodavchykh aktiv Ukrainy shchodo implementatsii okremykh polozhen zakonodavstva Yevropeiskoho Soiuzu u sferi intelektualnoi vlasnosti : vid 10.12.2018 r., № 9385 [Draft Law on Amendments to Certain Legislative Acts of Ukraine Concerning the Implementation of Certain Provisions of the European Union Legislation in the Sphere of Intellectual Property from December 10, 2018, № 9385]. (n.d.). *iportal.zakon.rada.gov.ua*. Retrieved from http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=65108 [in Ukrainian].

6. Uhoda pro asotsiatsiiu mizh Ukrainoiu, z odniei storony, ta Yevropeiskym Soiuzom, Yevropeiskym spivtovarystvom z atomnoi enerhii i yikhnimy derzhavamy-chlenamy, z inshoi storony : vid 01.09.2017 r. [Association Agreement between Ukraine, of the one part, and the European Union, the European Atomic Energy Community and their Member States, of the other part from 01.09.2017]. (n.d.). *zakon.rada.gov.ua*. Retrieved from https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011 [in Ukrainian].

7. Proekt Zakonu pro vnesennia zmin do deiakykh zakonodavchykh aktiv Ukrainy

(shchodo reformy patentnoho zakonodavstva) : vid 11.10.2019 r., № 2259 [Draft Law on Amendments to Certain Legislative Acts of Ukraine (Regarding the Reform of Patent Legislation) from 11.10.2019, № 2259]. (n.d.). [zakon.rada.gov.ua](http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=67064). Retrieved from http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=67064 [in Ukrainian].

8. Vidbuvsia kruhlyi stil z pytan IV ta dostupu do likuvannia v umovakh pandemii [A round table on IP and access to treatment in a pandemic was held]. (2020). *ukrpatent.org*. Retrieved from <https://ukrpatent.org/uk/news/main/ip-med-online-08052020> [in Ukrainian].

9. Zakon Ukrainy “Pro okhoronu prav na vynakhody i korysni modeli” : vid 23.12.93 r. [Law of Ukraine “On protection of rights to inventions and utility models” from 23.12.93]. (1994). *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy – Bulletin of Verkhovna Rada of Ukraine*, 7. Art. 32. (n.d.). zakon.rada.gov.ua. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3687-12> [in Ukrainian].

10. Zakon Ukrainy “Pro okhoronu prav na znaky dlia tovariv i posluh” : vid 23.12.93 r. [Law of Ukraine “On protection of rights to marks for goods and services” from 23.12.93]. (1994). *Verkhovnoi Rady Ukrainy – Bulletin of Verkhovna Rada of Ukraine*, 7. Art. 36. (n.d.). zakon.rada.gov.ua. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3689-12> [in Ukrainian].

zakon.rada.gov.ua/laws/show/3689-12 [in Ukrainian].

11. Zakon Ukrainy “Pro okhoronu prav na promyslovi zrazky” : vid 23.12.93 r. [Law of Ukraine “On protection of rights to industrial designs” from 23.12.93]. (1994). *Verkhovnoi Rady Ukrainy – Bulletin of Verkhovna Rada of Ukraine*, 7. Art. 34. (n.d.). zakon.rada.gov.ua. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3688-12> [in Ukrainian].

12. Zakon Ukrainy “Pro mizhnarodni dohovory” : vid 05.06.2014 r. [On international agreements: Law of Ukraine of 05.06.2014]. (2004). *Verkhovnoi Rady Ukrainy – Bulletin of Verkhovna Rada of Ukraine*, 50. Art.540. (n.d.). zakon.rada.gov.ua. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1906-15> [in Ukrainian].

13. Postanova kabinetu ministriv Ukrainy “Pro prypynennia dlia Ukrainy dii Uhody pro vzaiemne zabezpechennia zberezhenntia mizhderzhavnykh sekretiv u haluzi pravovoi okhorony vynakhodiv” : vid 24 kvitnia 2019 r., № 358 [Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine “On termination for Ukraine of the Agreement on mutual provision of preservation of interstate secrets in the field of legal protection of inventions” from April 24, 2019, № 358]. (n.d.). zakon.rada.gov.ua. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/358-2019-%D0%BF> [in Ukrainian].